

ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

FACTORS OF BOOSTING THE ECONOMIC GROWTH OF UKRAINE

Аналіз економіки України, проведений на підставі вивчення основних макроекономічних показників, матеріалів українських аналітичних центрів та ділової преси, дозволяє зробити висновок, що в економіці України присутні три основні блоки проблем: неадекватна макроекономічна політика, що проводилася, принаймні, з 1996 року; корупція та лобізм, що визначають прийняття значної частини рішень усіма гілками державної влади; відсутність у більшості менеджерів українських компаній кваліфікації та зацікавленості в ефективному управлінні своїми фірмами за допомогою ринкових механізмів. На ці проблеми накладається фактична неплатоспроможність України за своїми боргами міжнародним фінансовим інститутам і російським постачальникам енергетичних ресурсів. Зазначена сукупність проблем може призвести до різкої дестабілізації ситуації в економіці та поставити її на межу колапсу. У сформованих умовах вихід на траєкторію стійкого зростання економіки можливий тільки на основі концентрації наявних ресурсів, багатократного підвищення інноваційної й інвестиційної активності, кардинального поліпшення якості державного регулювання.

Ефективна стратегія має бути орієнтована на максимально широкий розподіл ефекту від економічного зростання на усі верстви суспільства та економічні групи, що дозволить об'єднати їхні інтереси навколо загальнонаціональних цілей.

Анализ экономики Украины, проведенное на основании изучения основных макроэкономических показателей, материалов украинских аналитических центров и деловой прессы, позволяет сделать вывод, что у экономики Украины присутствуют три основных блока проблем: неадекватная макроэкономическая политика, проводившаяся, по крайней мере, с 1996 года; коррупция и лоббизм, которые определяют принятие значительной части решений всеми ветвями государственной власти, отсутствие у большинства менеджеров украинских компаний квалификации и заинтересованности в эффективном управлении своими фирмами с помощью рыночных механизмов. На эти проблемы накладывается фактическая неплатежеспособность Украины по своим долгам международным финансовым институтам и российским поставщикам энергетических ресурсов. Указанная совокупность проблем может привести к резкой дестабилизации ситуации в экономике и поставить ее на грань коллапса. В сложившихся условиях выход на траекторию устойчивого роста экономики возможен только на основе концентрации имеющихся ресурсов, многократного повышения инновационной и инвестиционной активности, кардинального улучшения качества государственного регулирования.

Эффективная стратегия должна быть ориентирована на максимально широкое распределение эффекта от экономического роста на все слои общества и экономические, которая позволяет объединить их интересы вокруг общенациональных целей.

Analysis of Economy of Ukraine, conducted a study of the main macroeconomic indicators materials Ukrainian think tanks and business press suggests that Ukraine's economy there are three main blocks of issues: inadequate macroeconomic policies pursued at least since 1996, corruption and lobbying that define much of the decision-making by all branches of government,

lack of managers in most Ukrainian companies qualifications and interest in the effective management of their firms through market mechanisms. These problems imposed de facto insolvency of Ukraine on their debts to international financial institutions and Russian suppliers of energy resources. The above set of problems can lead to a dramatic destabilization of the situation in the economy and put it on the brink of collapse. Under these circumstances, access to the path of sustained economic growth is possible only on the basis of the concentration of available resources, multiple increase innovation and investment activity, radically improve the quality of government regulation.

An effective strategy must be aimed at the widest possible distribution of the effect of economic growth in all sectors of society and economic groups will combine their interests around national goals.

Ключові слова: національна економіка, економічне зростання, фактори підвищення, розвиток, стратегія.

Вступ. Актуальність обраної теми полягає у тому, що в даний час, країна переживає період серйозних випробувань, їй необхідно вирішувати проблеми структурного характеру, які піддають ризику економічне зростання в довгостроковій перспективі. Я сподіваюся, що ця публікація послужить стимулом до більш конструктивного діалогу державних органів та лідерів бізнесу про підвищення продуктивності праці як засобів забезпечення сталого економічного зростання та про заходи, які повинні бути зроблені для реалізації потенціалу економіки України. Питання грошово-кредитного регулювання економічного зростання національної економіки досліджено у багатьох наукових працях.

Цю проблему вивчають В. Геєць, Б. Данилишин, М. Дмитренко, М. Крупка, І. Лютий, М.Сажина, А. Шевцов та ін. Проте, незважаючи на стійкий інтерес до цієї проблеми, безліч її аспектів залишається недостатньо дослідженими та потребує подальшого опрацювання

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз та визначення факторів підвищення економічного зростання України.

Методологія. У процесі дослідження було використано *абстрактно-логічний метод* – при узагальненні факторів підвищення економічного зростання.

Результати дослідження. Аналіз факторів підвищення економічного зростання України показав, що найбільш високий рівень продуктивності праці (тобто обсяг виробництва на одиницю трудовитрат), який дозволить Україні вирішити як внутрішні, так і зовнішні проблеми і повернутися на шлях динамічного економічного розвитку є підвищення продуктивності компаній для більшої конкурентоспроможності (зниження собівартості продукції, що виробляється): завдяки чому, на мою думку, вони зможуть пропонувати свою продукцію за більш низькими цінами, швидше виконувати замовлення, підвищать якість продукції і збільшать обсяги одержуваного і реінвестованого прибутку. Чим вище конкурентоспроможність і продуктивність компаній в країні, тим сильніше її економіка. Методики підвищення продуктивності праці, стимулювання зростання, зниження собівартості продукції, вже довели свою дієвість в інших країнах світу і

можуть дати величезний ефект також і для економіки України. Важливо, розуміти, що поліпшення показників продуктивності навряд чи можливо в ізоляції від зміни інших факторів. Для того, щоб реалізувати потенціал поліпшень в повному обсязі, необхідно забезпечити умови для економічного зростання. Це створення сприятливого середовища для ведення бізнесу, стимулювання конкуренції, залучення інвестицій та впровадження передового зарубіжного досвіду, усунення адміністративних бар'єрів, підвищення мобільності трудових ресурсів, розвиток співпраці держави і бізнесу, розумна податкова політика держави, включаючи податкові пільги, канікули та навіть податкову амністію в деяких необхідних випадках. У жорстких умовах сьогоденного ринку багато компаній вже почали робити кроки в правильному напрямку, і це вселяє великі надії. У статті представлені можливі заходи, які сприятимуть подальшому розвитку економіки України.

Зміна економічних умов. Період динамічного розвитку української економіки пройшов, і темпи її зростання значно сповільнилися. Причина цього - не лише світовий економічний спад, але й ряд серйозних структурних змін в економіці країни, які будуть значно перешкоджати її відновленню в довгостроковій перспективі. Скорочення трудових ресурсів, падіння рівня підготовки робітничих професій, застарілі виробничі потужності, загострення міжнародної конкуренції - всі ці фактори негативно позначаються на розвитку секторів, де раніше спостерігалось стійке зростання. Однак, якщо Україна зосередить зусилля на підвищенні продуктивності та створенні умов для реалізації потенціалу зростання в ряді секторів, вона зможе зміцнити економіку і знову впевнено встати на шлях сталого економічного розвитку. Протягом десятиліття з 1998 по 2008 р. економіка України зростала прийнятними темпами. Окремі галузі, такі як сектор фінансових і професійних послуг, оптова та роздрібна торгівля, телекомунікаційний сектор, домоглися особливо високих результатів. Наприклад, середньорічне зростання доданої вартості у секторі фінансових і професійних послуг склав 16% завдяки впевненому збільшенню обсягів роздрібних кредитів і депозитів на 72% в рік, а також тому, що високий попит на ці послуги дозволяв банкам не йти на значне скорочення маржі. Протягом вказаного періоду середньорічний приріст продуктивності праці в країні (обсяг виробництва на одиницю трудовитрат) становив 7,2%. Саме цей фактор зробив найбільший внесок у зростання ВВП на душу населення; демографічні ж зміни на ВВП майже не вплинули. Продуктивність праці в значній мірі збільшувалась завдяки більш раціональному використанню виробничих потужностей. Окремі галузі промисловості навіть досягли практично граничного завантаження потужностей: у 2009-2010 рр.. потенціал сталеливарної промисловості використовувався на 85-86%.

Майбутні структурні зміни. Після десятирічного періоду зростання в економіці України відбулися різкі зміни. У першому півріччі 2010 р. ВВП впав майже на 20% у порівнянні з аналогічним періодом 2009 р. Обсяги будівництва зменшилися більш ніж удвічі, майже наполовину скоротився

експорт, причому в числі найбільш постраждалих секторів промисловості виявилися чорна металургія, хімічна промисловість, енергетичний сектор і транспортне машинобудування. Для повернення на шлях активного економічного зростання недостатньо просто вирішити проблеми, викликані світовою фінансовою кризою. Відновленню економічного зростання в середньостроковій перспективі перешкоджає цілий ряд внутрішніх і зовнішніх факторів, і необхідні невідкладні заходи щодо виправлення ситуації. Скорочення чисельності працездатного населення. Працездатне населення України за період з 1998 по 2008 р. скоротилося на 3%, і ситуація, по всій видимості, буде посилюватися. За оцінками різних експертів до 2020 працездатне населення зменшиться ще на 10% і складе 29 млн. чоловік; при цьому загальна чисельність населення в країні знижується, а покоління людей, народжених у перші повоєнні роки, виходить на пенсію. Застарілі виробничі потужності. Коефіцієнт зносу основних засобів за 2008 р. оцінюється в 52%, в той час як у 2000 р. він становив 44%. Багато потужностей з виробництва електроенергії потребують капітального ремонту: так, в 2008 р. 40% з них було старше 40 років. Експлуатація такого застарілого обладнання потребує великих трудовитрат, оскільки значна кількість персоналу виявляється зайнятим не основним виробництвом, а ремонтними роботами та техобслуговуванням. Посилення міжнародної конкуренції та протекціонізму. Поряд з вирішенням непростих внутрішніх завдань Україні також доведеться протистояти труднощам, викликаним зміною ситуації на міжнародних ринках в ряді ключових для неї галузей. Експорт країни постраждав в результаті не тільки світового економічного спаду, але також і посилення протекціонізму і збільшення потужностей у ряді країн - найважливіших імпортерів української продукції. Зміна ситуації особливо помітна на світовому ринку сталі. Китай, де нещодавно імпорту продукції чорної металургії переважав над експортом, перетворився на чистого експортера сталі - перевищення експорту над імпортом в цьому секторі в 2011 р. склало 49 млн т. За період з 2004 по 2011 р. сталеливарні потужності Китаю збільшилися на 214 млн т, що в чотири рази перевищує сукупні встановлені потужності України. Це зміна структури попиту та пропозиції на світових ринках неминуче створило додаткові труднощі для українських сталеливарних компаній, ціни знизилися до половини свого історичного максимуму. Для того щоб забезпечити стійке зростання ВВП на тлі безлічі проблем України, їй слід в першу чергу розвивати сектора економіки, що володіють значним потенціалом зростання, і домагатися більш ефективного використання трудових ресурсів. Деякі традиційні сектори промисловості навряд чи зможуть підтримувати високі темпи зростання і, ймовірно, будуть відставати від показників національної економіки. Інші, швидше за все, будуть помітно рости, за умови створення сприятливих умов ведення бізнесу. Незважаючи на те що ряд традиційних секторів, таких як металургійна та гірничодобувна промисловість, залишаться важливою частиною української економіки, вони навряд чи зможуть значно збільшити обсяг виробництва. Компанії цих галузей програють світовим виробникам за

рівнем операційної ефективності і діють в умовах зростаючої міжнародної конкуренції. Підвищення продуктивності праці в таких секторах, ймовірно, призведе до помірного збільшення обсягів виробництва, якого буде недостатньо для запобігання вивільнення робочої сили, якщо тільки компанії сектора не розширять свою діяльність в сегментах більш глибокої переробки і збуту продукції. Однак це видається проблематичним, оскільки освоєння нових виробництв припускає наявність на внутрішньому ринку великих замовників з розвиненими потребами, а таких замовників немає. Будуть потрібні і значні інвестиції, які галузі не можуть собі дозволити. Разом з тим є дві групи секторів з хорошими перспективами зростання. Сектору першої групи володіють достатнім потенціалом підвищення продуктивності без значного залучення додаткових трудових ресурсів, що буде підтримувати зайнятість приблизно на одному і тому ж рівні. У цю групу входять роздрібна торгівля, сектор фінансових послуг, телекомунікації та сільське господарство. Сектори другої групи володіють більш значним потенціалом зростання або за рахунок зростання економіки в цілому, або завдяки сприятливим географічним факторам. У середньо-і довгостроковій перспективі нові робочі місця можуть бути створені в таких галузях, як логістика, туризм, деякі сегменти машинобудування (наприклад, автомобілебудування) і будівництва, якщо будуть створені умови для розвитку. Не намагаючись вичерпно проаналізувати всі джерела потенціалу росту різних секторів економіки України, ми опишемо в загальних рисах можливості і проблеми деяких з них, щоб показати, яким чином може розвиватися економіка України.

Логістика. Економіка України має потенціал розвитку послуг у сфері логістики, особливо в галузі вантажних автомобільних перевезень. Дії в двох напрямках - спрощення митних процедур та покращення якості доріг - здатні підвищити привабливість транзиту через Україну в якості головного маршруту хоча б у відношенні частини перевезень між півднем Росії і європейськими країнами. Крім того, є можливості розвитку транзитних перевезень з півночі на південь між пунктами в Росії і портами Чорного моря, за умови ліквідації вузьких місць на великих магістралях, залізницях і в допоміжній інфраструктурі. Зростання в цьому секторі призведе до створення нових робочих місць як в самій транспортній галузі, так і в сегменті обслуговування транспортних засобів, будівництва та ремонту інфраструктурних споруд та роздрібної торгівлі вздовж найбільших транзитних маршрутів.

Туризм. Кількість туристів, що приїжджають в країну вже зараз досить висока. Проте кожен з них витрачає в середньому всього 200 дол. США за відвідування, що в кілька разів менше, ніж в інших європейських країнах, і в два рази менше, ніж в Росії. Для розвитку туризму потрібно будівництва туристичних зон світового рівня та будівництва готелів світового рівня. Однак реалізація цих заходів вимагатиме від уряду України й місцевої влади значних зусиль, оскільки сьогодні туристська діяльність зводиться до обслуговування туристів в індивідуальному порядку. Одних зусиль

підприємців буде недостатньо - необхідна програма розвитку туризму, заснована на передовому світовому досвіді. Це є ключовою умовою розвитку, в тому випадку якщо Україна поставить перед собою завдання отримати вигоду з наявного потенціалу туристичного бізнесу.

Сегменти обробної промисловості. У багатьох сегментах, таких як автомобілебудування, виробництво машин та устаткування для металургії і гірничодобувної галузі, енергетики та сільського господарства, а також приладобудування, українські виробники забезпечують менше половини внутрішнього попиту, що вказує на явну можливість заміщення імпорту (принаймні, часткового) за рахунок збільшення внутрішнього виробництва. Так, якщо автомобільний ринок України буде зростати прогнозованими темпами, через п'ять - десять років його масштаби стануть вельми привабливими для великих іноземних виробників, що розглядають можливість створення в країні інтегрованих виробництв з перспективою подальшого експорту автомобілів в сусідні країни. Іншим потенційно успішним напрямком розвитку обробної промисловості може бути сільськогосподарське машинобудування. В даний час Україна використовує в чотири рази менше тракторів на одиницю посівної площі, ніж Туреччина, і в шість разів менше, ніж Франція. Щоб досягти рівня Туреччини, попит повинен становити 60-80 тис. одиниць на рік, що перевищує обсяг виробництва середнього заводу в Європі. Розвиток цих виробництв вимагатиме від органів державної влади України реалізації комплексу заходів, спрямованих на стимулювання внутрішнього попиту і створення більш сприятливого середовища для інвесторів, що цілком здійснено в середньостроковій перспективі.

Будівництво. Загальний економічний підйом буде сприяти зростанню будівельного сектора, який в даний час за рівнем розвитку відстає від відповідних секторів більшості європейських країн. Так, будівництво об'єктів інфраструктури становить лише 2% ВВП, тобто половину від рівня Туреччині і лише чверть від рівня Польщі. Дефіцит інфраструктури представляє для України серйозну проблему, і в ряді областей вузькі місця вже стали очевидними. Щоб збільшити щільність автодорожньої мережі до рівня Туреччині Україні потрібно протягом найближчих 10 років вкласти 50-100 млрд. дол. США, що порівняно з нинішньою величиною її ВВП. Я вважаю, що будівельний сектор може збільшити обсяги більш ніж удвічі до 2020 р., а зростання продуктивності може скласти 5-6% в рік, що в два рази перевищує сьогоднішній рівень. У результаті чисельність зайнятих в секторі може бути збільшена на 20-30% від нинішньої. Зростання будівельного сектора також буде стимулювати внутрішнє виробництво будівельних матеріалів і сталі, що може призвести до створення нових робочих місць. На даний момент 80% використовуваних будівельних матеріалів виробляється всередині країни, а три чверті внутрішнього споживання сталі припадає на будівельний сектор.

Ефективне використання трудових ресурсів. ВВП можна представити як добуток продуктивності праці на чисельність зайнятого населення. У разі

якщо показник ВВП на душу населення в країні до 2020 р. досягне сьогоденного рівня Польщі, Латвії і Литви. Підвищення продуктивності праці призведе до зростання економіки України. Якщо кожен працюючий буде створювати більший обсяг доданої вартості, то і конкурентоспроможність країни на світовому ринку зросте, так як ця додаткова вартість буде перетворюватися в модернізацію потужностей, підвищення якості продукції або зниження цін. Я переконаний, що продуктивність праці на підприємствах України необхідно підвищувати і що можливості для її підвищення є. Одним із свідчень цього може служити той факт, що вже зараз рівень продуктивності в українських компаніях, схожих за розміром та видами діяльності, може різко відрізнятись. Наприклад, рівень продуктивності праці в найбільш ефективних роздрібних мережах в два-три рази перевищує аналогічний показник неефективних компаній роздрібного сектора. З цього випливає висновок, що застосування передового досвіду організації бізнес-процесів може дати серйозний ефект ще до того, як будуть здійснені великомасштабні інвестиції в нові технології. Існує п'ять основних важелів підвищення продуктивності праці: вдосконалення бізнес-процесів; перерозподіл трудових ресурсів; поліпшення професійних навичок тощо.

Вдосконалення бізнес-процесів. Усунення непотрібних операцій і втрат, такі зміни зазвичай не пов'язані зі значними капітальними вкладеннями, однак реорганізація та стандартизація процесів вимагають серйозної роботи. Вдосконалення бізнес-процесів може дати значний вигравш у всіх п'яти проаналізованих секторах економіки (сталеливарна промисловість, роздрібні банківські послуги, роздрібна торгівля, житлове будівництво та електроенергетика). Подальша оптимізація бізнес-процесів може зажадати змін у державному регулюванні - наприклад, скасування вимоги зберігати паперові оригінали всіх рахунків. Переміщення трудових ресурсів на ділянки створення більшої вартості. Другий важіль підвищення продуктивності - приведення чисельності персоналу в більшу відповідність з поставленими завданнями. Для цього необхідно ретельно проаналізувати, які роботи створюють реальну вартість, а від яких слід відмовитися, перенаправивши вивільнені трудові ресурси на інші ділянки. На практиці це може означати, що якщо для виконання роботи адміністративного характеру, на якій раніше були зайняті два співробітника банку, тепер завдяки підвищенню продуктивності праці стало досить одного, то іншого можна перевести на посаду, пов'язану з продажем банківських послуг і, отже, створенням більшої вартості. На рівні країни це також може означати цілеспрямоване залучення персоналу в сектори з високою доданою вартістю з інших галузей. Досвід показує, що коригування рівня кадрового забезпечення відповідно до потреб сектору може збільшити продуктивність на 20%. Поліпшення професійних навичок. Часто низька продуктивність праці - наслідок невисоких професійних навичок, що в свою чергу веде або до неефективного використання трудових ресурсів (залучення двох ремонтних робітників для виконання завдання, яке може виконати один), або до не виправдано низьким темпам роботи (наприклад, внаслідок незнання

всіх можливостей устаткування). Хороші результати може принести спільна робота держави і бізнесу щодо поліпшення професійних навичок кадрів, що включає посилення практичної складової.

Стимулювання інновацій. Причиною низької продуктивності може бути і ситуація, коли наявні трудові ресурси спрямовуються на виробництво застарілої, неякісної та неконкурентної продукції (такий, як моделі тракторів, що випускалися в країні ще десятки років тому) або на надання послуг, якість яких не відповідає сучасним вимогам (наприклад, вторинне медичне обслуговування в поліклініках і лікарнях, які працюють в традиціях радянського періоду). Такі застарілі продукти та послуги можуть бути продані лише за дуже низькою ціною і тільки в нижньому сегменті ринку. Для освоєння нових продуктів з високою доданою вартістю потрібні сучасні ресурси в галузі досліджень і розробки, а також доступ до передових спеціальним знанням. Незважаючи на тиск прихильників протекціонізму, доцільно відкрити дорогу іноземним інвестиціям у ці напрямки. Українським компаніям варто докласти зусиль, щоб швидко перейняти передовий досвід.

Модернізація технологій. Останній з п'яти важелів підвищення продуктивності праці - інвестиції в технології. Він особливо актуальний для капіталомістких секторів України, наприклад сталеливарної промисловості або електроенергетики, де сьогодні часто експлуатується застаріле обладнання. Зокрема, у 2010 р. тільки 39% українського сталевого прокату було вироблено з допомогою ефективних з точки зору трудовитрат машин безперервного лиття. Для порівняння, у Росії цей показник становив 71%, а в Кореї і в Японії - 98%. Потрібно, однак, мати на увазі, що перш, ніж вирішуватися на масштабні капітальні вкладення, компаніям слід ретельно проаналізувати, наскільки повно вони використовували можливості інших, менш капіталомістких важелів.

Висновки. Оскільки на сучасному етапі розвитку України значні суспільні та економічні сили виявились відторгнутими від процесу творення національної економіки, вони змушені чинити опір економічній стратегії держави. Ефективна стратегія має бути орієнтована на максимально широкий розподіл ефекту від економічного зростання на усі верстви суспільства та економічні групи, що дозволить об'єднати їхні інтереси навколо загальнонаціональних цілей. Подолання протиріч між інтересами економіко-політичних груп та тенденцій до рентної поведінки суб'єктів господарювання має відбутися через здійснення політики стимулювання економічного зростання за допомогою бюджетно-податкових та грошово-кредитних важелів і забезпечення вдосконалення механізмів міжгалузевого переливу капіталів та розбудови ринкової й інформаційної інфраструктури.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження. На даному етапі існує нагальна потреба формування надійної та дієвої інституційної системи громадянського суспільства, яка б втілила розуміння провідними суспільними силами - владою, підприємцями та населенням - колективної відповідальності за соціально-економічне становище в країні. Забезпечуючи постійний моніторинг державної політики з метою виявлення

точок її неузгодженості із завданнями розвитку національного капіталу та національного підприємництва, громадські об'єднання підприємців здійснюють "демонополізацію" процесу прийняття політичних рішень. Тому суттєва активізація громадських об'єднань підприємців сприятиме підвищенню ефективності державної політики.

Наукова новизна цього дослідження полягає в тому, що для відновлення сталого зростання нашої економіки необхідно розробка та застосування ряду заходів, спрямованих на: її детінізацію та повернення коштів в країну; поліпшення інвестиційного клімату в державі; підвищення продуктивності праці з одночасним зменшенням собівартості продукції, що виробляється; впровадження інноваційних технологій; відновлення довіри між державою та бізнесом.

На наш погляд це можливо лише за рахунок: визначення пріоритетів подальшого розвитку країни: сільське господарство, металургія, хімічна промисловість тощо; розумної та незмінної податкової політики держави, яка б включала економічно обґрунтовану кількість та розмір податків, прозорість їх нарахування та сплати, а також застосування податкових пільг і канікул для пріоритетних галузей економіки, а також податкової амністії для фізичних та юридичних осіб, які свідомо чи несвідомо допустили та/або сьогодні допускають порушення податкового та кримінального законодавства України в сфері економіки; підвищення розміру мінімальної заробітної плати в Україні, щонайменше до 2 500 грн. на місяць (дійсну цифру можна визначити на завдяки аналізу на сайті державного комітету статистики України), що стане потужним поштовхом для обігу коштів-товарів в Україні та збільшення рівня збирання пов'язаних з цим податків; проведення справжньої пенсійної реформи.

Напрямки подальших розробок будуть зосереджені на дослідженні деяких питань податкового законодавства України, її соціальної політики, включаючи вплив розміру заробітної плати на стан економіки держави, а також на деяких аспектах пенсійної реформи.

Дослідження сприятимуть значному підвищенню рівня життя пересічних громадян України, чого, на мій погляд, ще ніколи не було за часів нашої незалежності. Саме в цьому полягає значення та новизна цих досліджень.

Література:

1. Кисельова Е.А. Макроекономіка. - М.: Видавництво Ексмо, 2005. - 352 с.
2. Косарев А. Валовий внутрішній продукт - ключовий показник економіки. // Економіст. - 1996. - № 4. - С. 3-6
3. Курнишева І. Тенденції та перспективи економічного зростання. // Економіст. - 2010. - № 10. - С. 13-20
4. Лисенко Ю.Г. Нелінійна динаміка макроекономічних показників / Ю.Г. Лисенка, Л.Н. Сергеева // Економіка України. - 2008. - № 11. - С. 27
5. Попова Є. Про загальнодержавну програму планово-індикативного розвитку.// Економіст. - 20011. - № 3. - С. 3-12
6. Сажина М.А. Економічна теорія. - М.: Норма, 2005. - 672 с.

7. Цветков В. Динаміка уповільнення: перші оцінки підсумків 2010 р. // Економіст. - 2006. - № 1. - С. 10-146. Балацький Є.В. Моделювання процесів міжсекторального конкурентії /Є.В. Балацький // Суспільство і економіка. - 2008. - № 5. - С. 54-70.
8. Шоломіцькій Ю.В. Стілізовані факти економікі України / Ю.В. Шоломіцькій // Вісник універсітету банківської справи Національного банку України. - 2008. - № 3. - С. 200 -211.